

DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE KHANATE OF BUKHARA AND RUSSIA

Abbaskhan D. Ubaydullayev

student

Tashkent State University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: labbos.daniyarevich@gamil.com

ABOUT ARTICLE

Key words: Amir Temur, Ubaidullah Khan, Bukhara Khanate, Russia, diplomatic and trade relations.

Received: 11.05.23

Accepted: 13.05.23

Published: 15.05.23

Abstract: This article describes the history of mutual relations between the Bukhara Emirate and Russia at the end of the 16th century and the beginning of the 17th century, characterized by the expansion and strengthening of trade and diplomatic relations.

BUXORO XONLIGI VA ROSSIYA O'RTASIDAGI DIPLOMATIK MUNOSABATLAR

Abbosxon D. Ubaydullayev

Talaba

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Toshkent, O'zbekiston

E-mail: labbos.daniyarevich@gamil.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Amir Temur, Ubaydullaxon, Buxoro xonligi, diplomatik va savdo munosabatlar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada XVI asr oxiri-XVII asrning boshi Buxoro amirligi bilan Rossiya o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tarixi savdo va diplomatik aloqalarning kengayishi va mustahkamlanishi bilan harakterlanishi yoritilgan.

ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ БУХАРСКИМ ХАНСТВОМ И РОССИЕЙ

Аббасхан Д. Убайдуллаев

Студент

Ташкентский государственный университет востоковедения

Ташкент, Узбекистан

E-mail: labbos.daniyarevich@gamil.com

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Амир Темур, Убайдулла-хан, Бухарское ханство, Россия, дипломатические и торговые отношения.

Аннотация: В данной статье описывается история взаимоотношений Бухарского эмирата и России в конце XVI-начале XVII века, характеризующаяся расширением и укреплением торгово-дипломатических отношений.

KIRISH

Buxoro xonligi — o‘zbek davlatchiligi tizimidagi xonliklardan biri bo‘lib, Amir Temur asos solib ketgan Temuriylar davlati tanazzulga yuz tutgan davrda Dashti Qipchoqda davlat tuzgan turkiylarning o‘zbek urug‘idan chiqqan Muhammad Shayboniyxon tomonidan milodiy 1500-yilda asos solingan. Milodiy 1533-yilgacha mamlakatning markazi Amir Temur davlatining poytaxti sifatida belgilanib kelingan Samarqand shahri bo‘lgan. Ubaydullaxon davrida (1533-1539-yillar) Buxoro xonligining poytaxti Samarqanddan Buxoroga ko‘chiriladi. Chunki Muhammad Shayboniyxon hayotligi vaqtida ukasi Sulton Muhammadga Buxoro shahri meros sifatida berilgan edi. Poytaxt ko‘chirilganidan keyin, davlat nomi ham o‘zgaradi va xonlik Buxoro xonligi nomini olgan.

ASOSIY QISM

Buxoro xonligi qulay geografik hududda joylashganligi bois, Rossiya davlatining doimiy faol hamkori bo‘lishi tabiiy hol sanalar edi. Buxoro xonligi hududi sharqda Qashqar bilan chegaradosh bo‘lgan, g‘arbiy chekkasi Orol va Kaspiy dengizi sohillarigacha borib tutashgan. Xonlikning shimoldagi chegaralari Turkiston va Sayramgacha yetib, janubiy qismlari Xurosonning sharqiy qismini o‘z ichiga olgan. Mana shunday keng va strategik, savdo karvonlarining asosiy chorrahasida joylashgan Buxoro xonligi davlat sifatida tashkil etilganligining ilk yillaridan boshlab barcha qo‘shni davlatlar bilan yaqindan tashqi munosabatlarga kirishgan edi. Bevosita savdo masalasida ham bir qancha davlatlar bilan raqobat qilish, Buxoro xoligi uchun muammolar keltirib chiqargan. Ana shunday muammolarni hal qilishda ishonchli hamkorlar ham bo‘lishi zarurligini anglagan Buxoro xonlari Rossiya bilan doimiy savdo va tijorat hamkorligidan va qolaversa, diplomatik aloqalarni yaxshilashga harakat qilishi tabiiy edi. Har ikki davlatning ham dastlabki davrlardagi o‘zaro aloqalari ishonch asosiga qurilgan deyish mumkin. Biroq vaqt o‘tishi bilan bu kabi diplomatik munosabatlarda asosan bir tomonning ustunligi va boshqa bir tomon ya’ni Buxoro xonligining zaifligi ko‘zga ko‘rina boshlaydi.

XVI asr oxiri-XVII asrning boshi Buxoro amirligi bilan Rossiya o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar tarixi savdo va diplomatik aloqalarning kengayishi va mustahkamlanishi bilan harakterlanadi. Bu kabi siyosiy va geopolitik jarayonning yuzaga kelishi, o‘z navbatida Buxoro va Rossiyaning o‘zaro yanada jadal tarzda tashqi aloqalarga kirishishi uchun zamin yaratgan deyish

mumkin. Qolaversa, Buxoro mintaqasining tabiiy boyliklari va unumdor yeri ham Rossiya va boshqa qo'shni davlatlarni e'tiborini tortgan edi. Jumladan bu davrlarda Buxoro xonligida bug'doyning 10 xil turi, sulii, qo'noq, jo'xori, mosh, no'xat, makkajo'xori, loviya, sholi, paxta, kunjut, beda, arpa, sabzavot va poliz ekinlari ekilgan, bog'dorchilik, chorvachilik va ipakchilik rivojlangan hamda ushbu mahsulotlar horij bozorlarida anchayin xaridorgir sanalgan. Bundan tashqari Samarqand, Buxoro, Marg'ilon, Xo'jand, Andijon, Toshkent, Jizzax, O'ratepa, Shahrisabz va bir qancha xonlikning yirik shaharlarda hunarmandchilik taraqqiy qilgan.

Rossiyaning Markaziy Osiyo bilan savdo aloqalari O'rta Osiyo xonliklari va Rossiya davlatining iqtisodiy rivojlanishi uchun katta ahamiyatga ega edi. Iqtisodiy aloqalar bilan bir qatorda diplomatik aloqalar ham mustahkamlandi. 1558-yilda Xorazm va Buxoroga tashrif buyurgan elchi Ivan IV O'rta Osiyoga keldi. 1559 - yili u bilan Moskvaga Buxoro va Balxdan javob tariqasida elchilar yuborildi. Ushbu tashriflarning maqsadi savdo xarakteridagi bir qator masalalarni hal qilish edi. Buxoro xon Abdulloh Ivanovdan savdogarlaridan Qozon, Astraxan va boshqa bir qator shaharlarga bepul o'tishni so'radi. 1559-yilning kuzida Moskvaga ikki Buxoro elchisi keldi. Buxoro hukumati o'z elchilari orqali Buxoro savdogari tomonidan Astraxanga savdolashish uchun kelishga ruxsat oldi. Ivan IVning "savdogarlar to'g'risidagi diplomlari" Rossiyaning boshqa shaharlarida Osiyo savdogarlariga savdo qilishga ruxsat berildi. 1563-1566- va 1583-yillarda Rossiya davlatiga Buxoro va Samarqanddan elchilar keldi. Ular Rossiya bilan savdo aloqalarini hal qilishlari kerak edi. 1585-yilda Buxoro xa Buxorodan Rossiya davlatiga paxta matolari, kamroq ipak matolar, Buxoro merlushka (Qorako'l), gilam, kiyim-kechak, xom ipak olib kelingan. Rossiya davlatidan Buxoroga rus kiyimlari, metall buyumlar, mixlar, qulflar, boltalar, galantereya, mo'ynalar, chet el matolari va ayniqsa ko'plab yog'och buyumlar-yog'och idishlar yuborilgan. Yuqorida aytib o'tilganidek, XVI - XVII asrlarda Markaziy Osiyo va Rossiya o'rtasida kuchli aloqalar o'rnatildi. Savdo Volga viloyati, Ural va G'arbiy Sibir bilan bog'liq edi. O'rta Osiyo savdogarlari Astraxan va Tobolskga kelishdi. Rossiyadan kelgan musulmon savdogarlar nafaqat tovarlar bilan balki O'rta Osiyoga sayohat ham qilishdi. O'zbek xonliklari o'z savdogarlarining Rossiyadagi savdo operatsiyalari uchun qulay sharoit yaratishga harakat qilishdi. 1716 - yilda Buxoro xoni Abulfayz "savdoni ko'paytirish" bo'yicha muzokaralar olib borish uchun Moskvaga elchixonaga yubordi. Xon Rossiyada buxoroliklarga erkin savdo qilish uchun ruxsat so'radi va yuqori bojxona to'lovlaridan shikoyat qilgan edi.

XULOSA

Xulosa sifatida shuni aytishimiz mumkunki, Rossiya va Buxoro o'rtasidagi diplomatik munosabalarining asosida Rossiyaning katta manfaatlari yotganini o'sha vaqtdan ma'lum bo'ladi. Buxoro xonligining Buyuk ipak yo'li ustida joylashgani, Rossiyaning Buxoro orqali boshqa davlatlar bilan munosabatini yanada yaxshilashga imkon berar edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Бартольд В.В. Абдулла б.Искандер // Сочинения. Том II. Часть 2. - М.: «Наука», 1964. - С. 487-488.
2. Бартольд В.В. История изучения Востока в Европе и в России. //Бартольд В.В.Сочинения. Т. IX. - М.: «Наука», 1977. - С. 199-484.
3. Веселовский Н. Очерк историко-географических сведений о хивинском ханстве от древнейших времен до настоящего. - СПб., 1877.
4. Герман. Исторический взгляд на сношения России с хивинское областью. Вестник Европы, 1822. Кн. 22.
5. Жуковский С. В. Сношения России с Бухарой и Хивой за последнее трехсотлетие. Пг., 1915.
6. Завьялов. Исторический обзор путешествий в Бухару. Оренбургския губернская ведомости, 1854. № 20.
7. Иванов П.П. Очерки по истории Средней Азии (XV1 — середина XIX вв.). - М.: ИВЛ. 1958.
8. Руссов. Путешествие из Оренбурга в Хиву самарского купца Рукавкина в 1753 году, с приобщением разных известий о Хиве с отдаленных времен донныне. Журн. Мин.Внутр. Дел. 1839 г. № 10.
9. Руссов Ст. Путешествие из Оренбурга в Хиву самарского купца Рукавкина в 1753 году, с приобщением разных известий о Хиве с отделенных времен донныне. - СПб., 1840.
10. Уляницкий В. Сношения России с Среднею Азиею и Индиєю в XVI-XVII вв. Москва, 1889.
11. Ханыков Я.В. Пояснительная записка к карте Аральскаго моря и Хивинскаго ханства. Записки Имп. Рус. Географ. Общества. Кн. V. 1851.
12. Hasanov N. Sayyoh olimlar. - Toshkent. O'zbekiston. 1981.
13. Hofiz Tanish al-Buxoriy. Abdullanoma ("Sharafnomayi shohiy"). Birinchi kitob. - Toshkent. "Sharq", 1999.
14. Hofiz Tanish al-Buxoriy. Abdullanoma ("Sharafnomayi shohiy"). Ikkinchi kitob.- Toshkent, "Sharq", 2000.